

Mil määral olete seotud Ilumäe vabadussamba looga?

Vastab Ilumäe kolhoosi haljastustehnik **VILLU JAHILO:**

Sammast 1918—1920 aastail Eesti Vabadussõjas langenud kangelastele ja vabadusaadete eest võitlejatele püstitati Ilumäe kabeli ette 1924. aasta 6. juulil. 1940. aastal see aga lõhuti. Olin tol pühapäeval karjas ja kui koju jõudsin, tormasin kohe kabeli juurde. Siis oli sammast juba uuesti püsti aetud. Aga lugu olnud nii, et õhkijad puurinud samba alusesse augu ja pannud lõhkeaine sisse. Just siis, kui rahvas kabelist jutluselt välja tuli, lendas samba alus tuhandeks tükiks. Aga kohalik rahvas pani terveks jäänud ausamba jälle püsti. Lõhkujad, kes sellest õhtul teada said, tulid ja lükkasid samba uuesti ümber. Siis kukkus ta pooleks. Kohalikud talumehed tõid tükid ära ja peitsid küla viljakuivatuse tarre. Lisaks sambale said ohvriteks ka need kaks kohalikku meest, kes lõhkumise vastu olid. Nende nimed pandi kirja

ja 1941. aastal algas sõit Siberisse. Sinna nad jäidki.

Samba tükid seisid aga 1940.—1957. aastani viljakuivatustares. 1957. aasta sügisel hakkas kolhoos tarre sepikoda tegema. Võtsime sealt ühe kohaliku mehega samba tükid ja matsime need teise kohta maha. Maa sees seisid need selle aasta augustini. Siis aga tulime kohaliku rahvaga mõttele, et sammast on vaja uuesti püsti panna. Selle tarvis koguti ka annetusi. Ning nüüd — homme, 23. oktoobril kell 13 — on samba taasavamine. Kõik mahamaetud tükid olid ilusasti säilinud, ning nüüd on taas aeg oma sangareile austust avaldada.

Järgmisel aastal tahame avada ka samba teise järgu. Nimelt samba originaalil langenute nimed puudusid. Nüüd tahame jäädvustada tahvliete kõigi sel sajandil hukkunud kohalike inimeste nimed. Enam kui sada on neid juba teada, kokku tuleb aga vist poolteisesaja ringis. Ehk suudame nii veidikenegi lunastada oma võlga.

Ise olen põline Ilumäe mees. Juba seitsmendat põlve siinkandis. Sündinud olen 1930. aastal, nii et praegugi veel kolhoosis ametis. Haljastuse peal.»

Täienduseks: teadaolevail andmeil on Ilumäe sammast esimene Virumaal taasavatav Vabadussõja mälestusmärk. Küll aga käivad tööd nende taastamiseks mujalgi, näiteks Kadriinas, Simunas, Viru-Jaagupis, Väike-Maarjas, Lügä-nusel.